

Bəşirli Ülvyyə⁶⁴

NƏRİMAN HƏSƏNZADƏNİN “QADIN” POEMASINDA AİLƏ TƏRBİYƏSİ

Nəriman Həsənzadə öz şəxsi həyatı və yaradıcılığında ailə məsələlərinə xüsusi önəm verən sənətkarlardandır. Məlum olduğu kimi, Azərbaycan ədəbiyyatında ər-arvad münasibətləri və ailə problemlərinə kifayət qədər əsər həsr edilmişdir. “Kitabi-Dədə Qorqud”dan başlayaraq N.Gəncəvinin “Xosrov və Şirin”, H.Cavidin “Ana”, C.Cabbarlının “Sevil”, S.Vurğunun “Aygün”, M.İbrahimovun “Böyük dayaq” və s. əsərlərdə ailə, qadın, övlad münasibətləri geniş şərh olunmuşdur.

Xalq şairi N.Həsənzadənin də yaradıcılığında ailə, ər-arvad, övlad münasibətlərinə həsr olunmuş əsərlər çoxdur. Şair bu mövzuya dəfələrlə müraciət etmiş, Azərbaycan cəmiyyətinə örnək olacaq çox dəyərli fikir və mülahizələr irəli sürmüşdür. Cəmiyyətin sağlamlığında ailənin roluna yüksək qiymət verən sənətkar bu mövzunu daim diqqət mərkəzində saxlamışdır.

N.Həsənzadənin çoxşaxəli yaradıcılığında “Qadın” poemasının da öz yeri və əhəmiyyəti vardır. Yiğcam süjet xəttinə malik bu əsərdə ər-arvad və övlad münasibətləri geniş ictimai planda qələmə alınaraq öz bədii həllini tapmışdır. Poema keçən əsrin 60-cı illərində yazılsa da, orada əksini tapmış problemlər bütün dövrlərdə olduğu kimi bu gün də çox aktualdır. Oxucu “əsl ailə necə olmalıdır”, “ailədə ər-arvad və övladın yeri”, “qarşılıqlı münasibətlərin tənzimlənmə yolları”, “ailə mehribanlığı”, “qarşılıqlı hörməti və sevgini artıran, inkişaf etdirən cəhətlər hansılardır” kimi sualların uyğun və düzgün cavablarını bu əsərdə tapa bilər.

Ailə elə bir çoxistiqamətli sosial qurumdur ki, sosiologiya elminin bütün problemlərində ondan bəhs etmək zərurəti ortaya çıxır. Ailə sosial təşkilatın, strukturun, institutun və kiçik qrupun demək olar ki, bütün xassələrini özündə təcəssüm etdirir. Ailəyə maraq geniş məzmunlu cəmfunksionallığın öyrənilməsində əlavə unikal vasitəçi rolu və ona olan idraki yanaşma ilə səciyyələnir. Sosial mikromühitin sosial davranışların nəticələrinə reduksiyasını həyata keçirmək və təcrübə yolla tədqiq olunan qrup mahiyyətli faktlarda qlobal xarakterli problemləri müəyyənləşdirmək imkanlarına görə ailə formasının rolu çox əhəmiyyətlidir.

“Qadın” poemasının maraqlı bir süjet xətti vardır. Evin kişisi Nurəddin həyat yoldaşı Şirindillə ümumi dil tapmaqda çətinlik çəkir. Başlı öz peşəsinə və övladları Nənəşə qarışan gəlin ərinə az vaxt ayırmalı olur. Bu işə Nurəddinin kişilik qururuna toxunur. O istəyir ki, həyat yoldaşı hər zaman onun qulluğunda hazır vəziyyətdə dursun, ərinin yemək-içməyinə, üst-başına xüsusi diqqət göstərsin, qonaq qəbul etsinlər, qonaq getsinlər, necə deyərlər, şən həyat yaşasınlar. Şirindilin işə obyektiv səbəblərdən buna həmişə vaxtı çatmır. Ona görə də aralarında tez-tez söz-söhbət olur. Belə günlərin birində Nurəddin adi bir məişət problemini bəhanə edib evi tərk edir, paltosuz, papaqsız soyuq bir payız günündə evdən çıxır. Özü də hara gedəcəyini bilmədən əvvəl adəti üzrə bazara baş çəkir, sonra məqsədinin bu olmadığını dərk edib yenə yoluna davam edir və az qala yoldan keçən məşinin altında qalır. Düşüncə içində gəlib “Nizami” kinoteatrına çatır, fərqi nə varmadan özündən və özgülərdən qurtulmaq üçün bir ərəb filminə bilet alıb gözləyir. Filmin başlanmağına səbrli çatmır, bileti cırıb küləyə verir. Yanğısını söndürmək üçün su köşkündən 3 manat verib bir limonad alır, verdiyi 3 manatın qalığını gözləmədən yenə şəhərin küçələrini ariş-argac edib divanələr kimi dolanmağa başlayır. Gah trolleybusa minib sonuncu dayanacaqdan gedib Bayla çatır, gah yenə geri qayıdıb şəhərə dönür, amma nə özüne, nə evinə dönə bilmir, daha doğrusu dönmək istəmir.

“ – Axı niyə belə oldu, bu ayrılıq nədən oldu?” İstirahət günü olsa da, adi günlərin bütün ağırlığı elə bil yığılıb bu gündə cəmləşmişdi. Qulağına nagahan 3 yaşlı qızının səsi gəlir: - Ata, bəs demişdin səni gözməyə, yellənməyə aparacağam, bəyəm istirahət günü də işdəsən?

Qızı ovunmur, atasını istəyir:

- Get, qızım ananla get!
- Anam baxmır üzümə,
Mən ata çağırıram,
Acıqlanır üstümə.
Gəl, ata, anam mənim
Heç üzümdən öpməyir,
Anam saldı əlindən,
qırıldı nəlbəkimiz.
Ata, yenə anamı
Gəl, güldürək ikimiz...
Gəl, ata, sən gəlməmiş,
çörək yeməyəcəyəm.

- Yox, qızım, yox gözləmə,
Daha gəlməyəcəyəm.

Ata və qızı arasındakı bu dialoqda valideyn-övlad münasibətlərinin, ailə qurumunun çox vacib bir məqamı öz əksini tapmışdır. Azərbaycan mentalitetinə görə, ailədə uşaq dünyaya gətirmək, onu böyüdüb cəmiyyətə qovuşdurmaq ailə institutunun əsas məqsədlərindən biri sayılır. Övladcanlılıq, övladın xatirinə ailənin dağılmasına yol verməmək ailənin saxlanılmasında mühüm amillərdən birinə çevrilir. Hələlik işə poemanın qəhrəmanı tərəddüd içindədir, öz qururunu yenə bilmir.

Xəyallar içində dostu Elşadın qapısının zəngini basır, dostunun arvadı qapıda görünəndə gəldiyinə peşman olur. Sən demə, dostları qohumlarıgilə nişana getməyə hazırlaşmışlar. Deyəsən, onun gəlişi yerinə düşməmişdi. Yoldaşı getmək təklifindən boyun qaçıran Nurəddin bir stəkan çay içməklə canını qurtarıb yenə küçəyə çıxır. Dostunun arvadının sadəliyinə, insanpərvərliyinə bir daha heyran olur, qəlbi qibtə hissi ilə dolur, öz arvadını, öz gününü yadına salıb bir daha kövrəlir, doluxsunur: “Əvvəl xoşxasiyyət, mehriban bir qız olan Şirindil ailə qurandan bir müddət sonra necə çöndü, necə dəyişdi, İlahi!”

⁶⁴ ADPU-nun “Ümumi pedaqogika” kafedrasının doktorantı

İşdə çox böyük hörmət və nüfuz sahibi olan Nurəddin evdə sanki bir heçdir. Arvadı Şirindilin isə dəlili çox adidir. "Mən də ali təhsilliyəm, özüm də sənin kimi işləyirəm, həkim kimi xalqa xeyir verirəm".

Bu fikirlərlə şəhəri gəzib dolanan Nurəddin sonda bir skamyada oturub fikrə gedir. Neyləsin? Bir tərəfdə gənc Nurəddin öz qüruru ilə, bir tərəfdə isə gənc bir ata. Hər ikisi özünü haqlı sayır. Xeyli tərəddüddən və şairin işə müdaxiləsindən sonra atalıq hissi üstün gəlir, Nurəddin evə qayıtmalı olur. Bu qərarda Şair də ona yardımçı olur:

Bir də "ərəm" deyib evindən az qaç,
Nizami deyir ki, "ər ol, qapı aç"!

Səhər tezdən yuxudan duran Nurəddin arvadının acığına köynəyini özü ütüləmək istərkən köynəyinin yaxasını yandırır. Bundan xəbər tutan həyat yoldaşı Şirindil ürəkdən gülüb məsləhət verir ki, gəl öyrədim. Bununla da küsülülük buzu sınıf. Ailə normal düzənə qayıdır. Şair bu məqamda Şirindilin dili ilə ailəni dövlətə və vətənə bərabər tutaraq yazır:

Bir addım atmamış fikirləş öncə,
Gör harda ya qorxaq, ya naşı durur.
Ailə-məişət söhbəti, mənəcə,
Vətən söhbətiylə yanaşı durur.

Məlumdur ki, hər bir bədii əsər funksional cəhətdən müəyyən bir ideyanın gerçəkləşməsinə hesablanır. Yazıçı öz fikir və düşüncələrini gerçək həyatdan alaraq bədii ümumiləşdirmələr vasitəsilə yenidən cəmiyyətə-oxuculara qaytarır. Bu ideyalar nə qədər sağlam və bəşəri olursa, cəmiyyət ondan bir o qədər faydalana, qazana bilir. N.Həsənzadənin "Qadın" poemasında konkret olaraq ailə tərbiyəsi ilə bağlı oxucunun qazana biləcəyi örnək və tövsiyələr yetərincədir. Bunları aşağıdakı kimi ümumiləşdirmək olar:

- 1) Ailə qurmaq, nıgah münasibətlərinə daxil olmaq, kişi ilə qadın arasında cəmiyyət və dövlət tərəfindən təsdiqlənən, onların bir-birinə və uşaqlarına nəzərən hüquq və vəzifələrini tənzimləyən münasibətlər formasıdır ki, onu qorumaq hər bir ailə üzvünün borcudur.
- 2) Nıgah ailənin əsası olduğu üçündür ki, dostluqdan fərqli olaraq qanunvericiliyin predmeti kimi mövcuddur.
- 3) Ailə qurarkən tələsmə, yaxşı tanıyıb, bütün zəif və güclü cəhətlərə bələd olandan sonra bu akta razılıq ver.
- 4) Ailədə hər xırda şey üçün qanqaraçılıq yaratma, səbirli və güzəştçil ol.
- 5) Ömür-gün yoldaşının zəif cəhətlərini islah, güclü cəhətlərini isə inkişaf etdirməyə çalış. Buna "qarşılıqlı faydalanma" da demək olar.
- 6) N.Həsənzadənin bir əsərində deyildiyi kimi "işdə sənə nə deyiblər, deyiblər, evə gəldin danış bir az, gül bir az" yəni küçənin problemini evə daşıma.

Nəticə olaraq demək istərdik ki, ailə problemləri cəmiyyətin mövcudluğunun bütün dövrləri üçün aktual olduğundan bu cür əsərlərin tərbiyəvi əhəmiyyəti çox böyükdür və onlardan faydalanmaq zəruridir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. N.Həsənzadə "Seçilmiş əsərləri" 2-ci cild, Bakı, "Promotey", 2010
2. S.Quliyev, "Məktəblilərin mənəvi tərbiyəsində ailə, məktəb və ictimaiyyətin birgə fəaliyyəti", Bakı, 1982
3. N.Kazimov, Ə.Həşimov, "Pedaqogika", Bakı, 1996
4. Ə. Paşayev, F.Rüstəmov, "Pedaqogika", Bakı, "Elm və təhsil", 2010

Açar sözlər: ailə sevgisi, tərbiyə, qayə

Ключевые слова: семейная любовь, воспитание, кредо

Key words: love of the family, bringing up, credo

Семейное воспитание в поэме Н.Гасанзаде «Женщина»

Резюме

В азербайджанской литературе существует много произведений, посвященных семейным проблемам, супружеским отношениям.

Поэма Н.Гасанзаде «Женщина» так же посвящена этой проблеме.

Сюжетная линия произведения очень проста, но здесь находят свое отражение актуальные проблемы общественной жизни.

Воспитательные выводы этого произведения можно обобщить так:

1. Нельзя создавать в семье проблемы из-за каждой мелочи;
2. Мужчина должен быть толерантным к семейным трудностям;
3. Мужчина, не любящий свою супругу, детей, не может быть счастлив в стороне;
4. Семейные отношения опираются на взаимоуважение и взаимопонимание.

Family up bringing in poem Nariman Hasnzadeh's "Woman"

Summary

In Azerbaijan literature there are plenty of works concerning the husband and wife relationships, the family challenges. Nariman Hasanzadeh's poem- "Qadın" (Woman) was also dedicated to this problem. However? The plot of the work is simple, here a number of actual problems of social life have been reflected. The educative result of the work can be summarized as well:

1. You shouldn't make a problem in the family for every small thing.
2. Anyone who is a man must endure his wife's and child's labor.
3. A man who doesn't love his wife and his child cannot be happy outside of them.
4. The family relationships are based on mutual respect and care.

ADPU-nun "Ümumi pedaqogika" kafedrasının doktorantı Bəşirli Ülvyyənin "Nəriman Həsənzadənin "Qadın" poemasında ailə tərbiyəsi" adlı elmi məqaləsinə

R Ə Y

N.Həsənzadənin yaradıcılığında qadın və ailə problemləri xüsusi yer tutur. Qadının ailədə yeri və övlad tərbiyəsi böyük şairi həmişə düşündürmüşdür. Onun bu mövzuya həsr etdiyi "Qadın" poemasını pedaqogikanın obyektinə kimi seçməkdə doktorant Bəşirli Ülvyyə heç də yanılmamışdır. Müəllif "Qadın" poemasını diqqətlə oxuyaraq geniş sosioloji təhlil süzgəcindən keçirmişdir. Poemanın ideyası və tərbiyəvi əhəmiyyəti barədə söylədiyi fikirlər problemə yanaşma baxımından diqqətəlayiqdir.

Gənc tədqiqatçı N.Həsənzadənin sənətkar qayəsini düzgün müəyyənləşdirməyi bacarmışdır. Bütün bunları nəzərə alaraq məqalənin elmi-pedaqoji əhəmiyyətini yüksək dəyərləndirir və onun çap olunmasını məsləhət bilir.

İmza: *J.Ə.Mustafayeva, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru*

19.09.2019-cu il